

ИЗВЕШТАЈИ О ПРИПРЕМИ И РЕАЛИЗАЦИЈИ ИЗЛОЖБЕ У БУДИМПЕШТИ И МАНИФЕСТАЦИЈИ У ТЕМИШВАРУ, ПОВОДОМ ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СМРТИ НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Ови извештаји су изворни пример снажне и отворене борбе против у свему нечасних и нехуманих санкција науци. Уз то, овде прилажемо и прецизне информације, у изворном облику, о учешћу југословенске делегације, сведочећи да је у свему погрешно једносмерно санкционисати научна настојања, у уже политичке сврхе. Такође, овде је приложен и трећи документ, који показује опсег, ширину и свестраност ангажовања Министарства за науку, технологију и развој – у непомирљивој и несусталој борби против у свему недостојних санкција науци.

SAVEZNO MINISTARSTVO ZA NAUKU,

TEHNOLOGIJU I RAZVOJ

Br.: 66-6541/-93

26. jul 1993. godine

B e o g r a d

*Osnova za učešće jugoslovenske delegacije na otvaranju
Izložbe o Nikoli Tesli u Budimpešti, 28. jula 1993. godine*

Ove godine, 7. januara, navršilo se 50 godina od smrti Nikole Tesle. Tim povodom, Tesli se oдају razne počasti, kod nas i u svetu, kao jednom od najvećih naučnika i pronalazača u istoriji čovečanstva.

Savezna vlada je svojom odlukom ("Službeni list SRJ", br. 3/93) proglasila 1993. godinu Godinom Nikole Tesle (GNT), radi podsticanja i razvijanja naučnog i tehnološkog stvaralaštva i pronalazaštva i formiranja Odbor za obeležavanje GNT, čiji je predsednik dr Radoje Kontić, predsednik Savezne vlade, a zamenik predsednika dr Milan Dimitrijević, savezni ministar za nauku, tehnologiju i razvoj.

Odbor je doneo Program aktivnosti za obeležavanje GNT, u 27 tačaka, gde je, između ostalog predviđena i "Saradnja na obeležavanju GNT sa odborima iz srpskih zemalja i iz dijasporе" (tač. 26.). U vezi s tim, na sednici Odbora, od 7. aprila 1993. godine učestvovali su između ostalih i: dr Ljubomir Zukanović, ministar za obrazovanje, nauku i kulturu Republike Srpske; Sretko Petković, zamenik ministra za inostrane poslove Republike Srpske Krajine; dr Aleksandar Nikić, predstavnik Demokratskog saveza Srba i Keresovana iz

Temišvara i Petar Lastić, predstavnik Srpskog demokratskog saveza iz Budimpešte.

Posle sednice Odbora, ministar Dimitrijević je primio predstavnike Srba iz Mađarske i Rumunije, kojom prilikom je gostima rekao da mogu računati na punu saradnju sa jugoslovenskim institucijama, ne samo povodom godišnjice Nikole Tesle, već načelno, jer su nauka i kultura najbolja prirodna veza između pripadnika jednoga naroda u zemlji - matici i dijaspori. Predloženo je, konkretno, da Srbi iz Mađarske i Rumunije, naučnici, izuče kako se u knjigama, udžbenicima i enciklopedijama u njihovim sredinama tretira Teslin doprinos nauci i tehnološkom razvoju čovečanstva, što treba da doprinese otklanjanju nepravdi koje se u tom pogledu čine Tesli. Obecao je, takodje, pomoć jugoslovenske strane u pripremanju izložbi i publikacija o Nikoli Tesli, s preporukom da se u tome oslanjaju naročito na arhivski fond i iskustvo Muzeja Nikole Tesle iz Beograda. Gosti su prihvatili ove predloge ministra Dimitrijevića i izrazili zahvalnost Saveznoj vladi što im je omogućeno da sa zemljom - maticom sinhronizuju aktivnosti na obeležavanju GNT.

Povodom pripreme Izložbe o Nikoli Tesli u Budimpešti, predstavnici Demokratskog saveza Srba iz Mađarske dva puta su dolazili u Beograd, radi pomoći u razrešavanju konkretnih problema, o čemu su vodili razgovore u Saveznom ministarstvu za nauku, tehnologiju i razvoj, Srpskoj akademiji nauke i umetnosti, Saveznom zavodu za patente i Muzeju Nikole Tesle. Svečana akademija i otvaranje izložbe bili su prvobitno planirani za 26. april 1993. godine, ali su mađarske vlasti neočekivano postavile pitanje pribavljanja saglasnosti za tu aktivnost od Komisije UN za sankcije, što ranije nije traženo za aktivnosti nacionalnih manjina. Isto tako, iskrsele su i odredjene teškoće u vezi sa pribavljanjem dozvola za privremeni uvoz iz Jugoslavije eksponata za

izložbu, zbog čega je otvaranje izložbe odloženo za 28. juli 1993. godine. O svemu ovome savezni ministar za nauku, tehnologiju i razvoj informisao je Savezno ministarstvo za inostrane poslove, a ovo našu ambasadu u Budimpešti.

Srpski demokratski savez je priredjivanje izložbe o Nikoli Tesli dogovorio sa Zemaljskim komitetom za tehnoloski razvoj Madjarske (njihovo ministarstvo) i Madjarskim muzejom elektrotehnike. Izložba se održava u Muzeju, u sali "Jedlik Anjos", gde će biti prikazani fotografije i dokumenti o životu i radu Nikole Tesle i razni elektrotehnički uređaji iz Teslinog vremena.

Izložbu otvara Erne Pungor, madjarski ministar za nauku i tehnologiju.

U okviru ove svečanosti biće predstavljena i publikacija o Nikoli Tesli, na srpskom, madjarskom i engleskom jeziku (koja sadrži sledeće priloge dr Danilo Urošević - Budim i Pešta kao pozor prema svetu; Petar Lastić - Život i delo Nikole Tesle; dr Petar Astalos - Teslin rad na polju polifaznih struja; dr Šandor Jesenski - Teslin rad na polju struja visoke frekvencije i visokog napona; dr Danilo Urošević - Bibliografija radova o Nikoli Tesli objavljenih na madjarskom jeziku).

Srpski demokratski savez je uputio poziv da otvaranju izložbe i manifestacijama povodom izložbe prisustvuju: dr Milan Dimitrijević, član Savezne vlade, u svojstvu zamenika predsednika Odbora za obeležavanje GNT; dr Aleksandar Marincić, direktor Muzeja Nikole Tesle i Blagota Zarković, direktor Saveznog zavoda za patente, u svojstvu sekretara Odbora za obeležavanje GNT.

Po našem mišljenju, poziv treba prihvatiti radi realizacije tač. 26. Programa aktivnosti na obeležavanju

GNT i jačanja veza sa pripadnicima našeg naroda u dijaspori.

Planirano je da se ministri dve zemlje, za nauku i tehnologiju, Dimitrijević i Pungor, sastanu i razgovaraju neformalno, na večeri koju će prirediti 28. jula, posle otvaranja Izložbe, Srpski demokratski savez.

Mađjarska strana insistira da, zbog političkih uslova međunarodne blokade prema Jugoslaviji, kontakti između ministara budu nezvanični, što Srpski demokratski savez, nakon konsultacije sa Ambasdom SRJ u Budimpešti, moli da se akceptira.

Predlaže se da ministar Dimitrijević, u razgovorima sa ministrom Pungarom, upozna svoga partnera sa posledicama sankcija na fundamentalna i druga naučna istraživanja u Jugoslaviji; da iznese civilizacijske razloge o neprimerenosti blokade na odnose u nauci; da predloži forme razmene naučnih informacija između Jugoslavije i Mađjarske u sadašnjim uslovima i razgovore o konkretnim programima saradnje kad sankcije budu ukinute.

*

Savezno ministarstvo za nauku, tehnologiju i razvoj predlaže da Savezna vlada donese sledeće

Z a k l j u c k e

1. Savezna vlada, na sednici od 1993. godine, razmotrila je i prihvatila Osnovu za učesce jugoslovenske delegacije na otvaranju Izložbe o Nikoli Tesli, 28. jula 1993. godine, u Budimpešti, Mađjarska u sastavu:

Šef delegacije: Dr Milan S.Dimitrijević, saveni ministar za nauku, tehnologiju i razvoj i

članovi delegacije: dr Aleksandar Marincić, direktor Muzeja Nikole Tesle
 Blagota Žarković, direktor Saveznog zavoda za patente

2. Savezni ministar dr Milan S. Dimitrijević vodiće razgovore sa mađarskim ministrom za nauku i tehnologiju dr Pungorom u okviru usvojene platforme.

3. Troškove puta i boravka za dr Dimitrijevića snosiće Savezna vlada po sledećoj specifikaciji:

2 dnevnice za ministra	264 US \$
2 dnevnice za vozača	220 US \$
UKUPNO:	484 US \$

Putovanje će se realizovati službenim kolima.

4. Troškove puta i boravka za članove delegacije snosi Muzej Nikole Tesle, odnosno Savezni zavod za patente.

Савезно министарство за науку, технологију и развој

Бр. 06-654/3-93

ИЗВЕШТАЈ

**о учешћу југословенске делегације на отварању Изложбе о Николи
Тесли - у Будимпешти, 28. јула 1993. године**

Београд, август 1993. године

Врста документа	Сигн.микрофилма	Број страна	Број прилога
Извештај		7	

НАСЛОВ: Извештај о учешћу југословенске делегације на отварању
Изложбе о Николи Тесли, у Будимпешти, 28. јула 1993. године

АПСТРАКТ: У Извештају су приказане активности у вези са припремама
Изложбе о Николи Тесли у Будимпешти, чији је организатор
Српски демократски савез у Мађарској, учешће
југословенске делегације на отварању Изложбе и разговор
савезног министра за науку, технологију и развој др Милана
С. Димитријевића са министром без портфеља у Влади
Мађарске др Ерне Пунгором.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Изложба о Николи Тесли, Српски демократски савез,
Национални комитет за технолошки развој Мађарске,
министар Милан С.Димитријевић, министар Ерне Пунгор,
Будимпешта

ИЗВЕШТАЈ

о учешћу југословенске делегације на отварању Изложбе о Николи Тесли - у Будимпешти, 28. јула 1993. године

1. У Будимпешти је 28. јула 1993. године отворена Изложба о Николи Тесли, у организацији Српског демократског савеза из Мађарске и Мађарског електротехничког музеја. Повод за организовање изложбе је 50. годишњица од смрти Николе Тесле.

На позив Српског демократског савеза отварању Изложбе присуствовала је југословенска делегација у саставу: шеф делегације - др Милан С. Димитријевић, савезни министар за науку, технологију и развој; чланови делегације: др Александар Маринчић, директор Музеја Николе Тесле и Благота Жарковић, директор Савезног завода за патенте.

2. Основу за учешће југословенске делегације на отварању Изложбе усвојила је Савезна влада 28. јула 1993. године (тачка 4. дневног реда), на предлог Комисије за односе са иностранством (28. седница, од 27. јула 1993. године), у тексту који је Влади доставило Савезно министарство за науку, технологију и развој.

3. На свечаности у Мађарском електротехничком музеју, приликом отварања Изложбе, мађарска страна је упадљиво настојала да се у контексту Теслиног имена заобилази његово српско порекло. Присуство југословенске делегације мађарски званичници нису ни поменули, а председник Српског демократског савеза, Милан Недељков, рекао је на српском само једну реченицу у којој се каже да поздравља "миле госте", без навођења њихових имена и функција, а пригодан говор је одржао на мађарском језику.

Договори и припреме Изложбе трајали су дуже од 7 месеци, уз почетну добру сарадњу Српског демократског савеза са мађарским Националним комитетом за технолошки развој, чији је председник Ерне Пунгор, члан Мађарске академије наука и министар без портфеља у Влади Мађарске. Отварање Изложбе је било првобитно планирано за 26. април 1993. године, уз учешће председника академија и министара за науку две земље, али су мађарске власти неочекивано поставиле питање прибављања сагласности за ту активност од Комитета УН за санкције, што

раније није тражено за активности националних мањина. Српски демократски савез је са дипломатском стрпљивошћу избегавао заоштравање односа, како би сачувао минималне могућности за организовање изложбе; колико је то било тешко и деликатно види се из податка да је, на молбу Савеза, савезни министар Димитријевић у службеним колима донео из Београда главни експонат Изложбе-Теслино обртно магнетно поље са јајетом, јер су мађарске власти правиле организатору одређене тешкоће у вези са прибављањем дозвола за привремени увоз експоната из Југославије (Музеја Николе Тесле).

И чин отварања Изложбе био је прожет атмосфером неизвесности и напетости, јер се до последњег тренутка није знало да ли ће свечаности присуствовати министар Пунгор и хоће ли се остварити сусрет неформалног карактера између министара двеју земаља, који је дуго сондиран и припреман. Дан уочи отварања Изложбе, Пунгор је рекао организаторима да још нема став свога Министарства иностраних послова, а на сам дан отварања Изложбе, ујутру, отправник послова Југословенске амбасаде у Будимпешти, Новаковић, када му је у Министарству иностраних послова уручена порука министра Јасенског за министра Јовановића, искористио је прилику да начелнику у МИП-у Варги напомене да бисмо веома ценили уколико би дошло до сусрета и разговора два министра и да такав сусрет очекујемо. Варга је дошао на отварање Изложбе и рекао Новаковићу да су министру Пунгору предложили да разговара са министром Димитријевићем.

4. И поред тога што мађарска средства информисања нису дала никакав публицитет Изложби о Николи Тесли, њеном отварању, на позив Српског демократског савеза, присуствовао је импозантан број Срба и Мађара, стручњака из Теслине бранше, тако да су у свечану салу морали уносити додатне столице да би сели сви који су дошли, што се, према речима директора Мађарског музеја електротехнике, никад раније није десило.

Изложбу је отворио министар Пунгор, користећи у своме говору приликом помена Теслиног имена синтагму "светски познат научник из Срење Европе".

Др Петер Асталаш, директор Мађарског електротехничког музеја, говорио је о Теслином индукционом мотору и полифазном систему, сугеришући присутнима да, поред Теслине изложбе, у Музеју могу видети и изложбу посвећену мађарском проналазачу Дерију.

Од Теслином стваралаштву, у области високофреквентних струја,

говорио је компетентно и са искреним дивљењем др Шандор Јесенски. Он је публику водио од експоната до експоната, објашњавајући веома сугестивно смисао, ингениозност и далекосежне учинке Теслиних идеја. Он је Музеју за ову прилику ставио на располагање експонате о Теслином раду из његове приватне збирке коју је више година систематски сакупљао, као што је и његова докторска теза посвећена Теслином доприносу развоју електротехнике.

На Изложби је учињен значајан покушај да се расветли Теслиних 20 месеци боравка и рада у Будимпешти (1881-1882.), у Телефонској централи браће Пушкаш; неке од изложених докумената не поседује Музеј Николе Тесле у Београду.

Петар Ластиф, потпредседник Српског демократског савеза, говорио је о животу и раду Николе Тесле, а присутне је поздравио и др Александар Маринчић, директор Музеја Николе Тесле. Он је нагласио да Музеј, на бројним изложбама које је до сада организовао по свету, увек истиче податак да је Тесли прво запослење било у Будимпешти, где се и оформила идеја за његов први и најзначајнији проналазак - обртно магнетно поље и индукциони мотор.

Отварању Изложбе присуствовали су, поред осталих, владика будимски г. Данило и гђа Мандић, потомак Теслиног ујака, који је крајем прошлог века живео у Помазу, крај Будимпеште.

5. Министар Пунгор примио је министра Димитријевића, у свом кабинету у Националном комитету за технолошки развој, непосредно после отварања Изложбе.

У току двочасовног разговора два министра су се узајамно информисала о организацији научно-истраживачког рада, нормативном регулисању ове материје и програмима развоја у две земље.

6. Министар Димитријевић је информисао свога домаћина о стратегији технолошког развоја Југославије и законским решењима финансирања програма научних и технолошких истраживања, програма изградње јавне истраживачке инфраструктуре, програма развоја и усавршавања људских ресурса и програма међународне научне и технолошке сарадње. Сви ти сегменти наше научне политике, рекао је министар Димитријевић, сада су блокирани санкцијама, које већ годину дана, супротно међународном и природном праву, гуше све форме живота у Југославији; посебно је елаборирао погубан учинак санкција на научно-истраживачки рад и изнео палету цивилизацијских разлога о непримерености

блокаде на односе у науци, која не признаје границе, ни државне ни духовне, као интегрална тековина човечанства. Хитлер је више поштовао женевске конвенције о правима ратних заробљеника и дозвољавао им је преписку са родбином и пријем пакета од Црвеног крста, за разлику од данашње Европе која је ставила у карантин једну земљу, ускраћујући њеним научницима право да примају часописе и објављују у њима, рекао је министар Димитријевић. Он је изразио наду да ће Мађарска, као суседна земља, показати убудуће више спремности и добре воље у оквиру међувладиних институција, како би се санкције према СРЈ, посебно на пољу науке, укинуле.

Предложио је да, у међувремену, два министарства размењују информације, да стимулишу све видове индивидуалних контаката научника и научних институција и да се идентификују подручја и питања од заједничког интереса, од којих би се сачинио програм научне сарадње после укидања блокаде Југославије. У разговору је наведен пример како блокада директно погађа интересе мађарских проналазача, који су у дугом временском раздобљу пријављивали у Југославији, ради патентне заштите, више проналазака него сви проналазачи из источно-европских земаља заједно. Они то више не чине, на своју штету, из страха од могућих последица од стране мађарских власти; тиме губе комерцијалну шансу за закључење лиценцих уговора са југословенским фирмама.

7. Министар Пунгор је најпре упознао свога госта са организацијом научно-истраживачког рада у Мађарској, надлежностима и плановима Националног комитета за технолошки развој.

Национални комитет за технолошки развој, као владина агенција, представља део институционализованог система државне управе. Његов је генерални циљ да развија - у сарадњи са заинтересованим министарствима - технолошки ниво земље. Схватили смо, рекао је Пунгор, да су иновације у свакој појединој области науке и технологије и привредне производње од виталног значаја да би се смањио, а затим коначно нестао, јаз између нас и развијених земаља. Овај циљ Комитет остварује на тај начин што:

- предлаже Влади формулацију и начин примене националне политике у вези са иновацијама;

- руководи Централним фондом за технолошки развој (КМУФА); кроз финансирање истраживачко-развојних пројеката помаже се стварање технолошке базе која ће у догледно време доносити профит националној економији;

- представља Мађарску у међувладиним организацијама и програмима који се баве науком и технологијом;

- координира рад аташеа за науку и технологију у амбасадама Мађарске и организује коришћење научно-технолошких информација добијених тим каналом.

Под руководством Комитета и његовог председника су: Мађарски завод за стандардизацију, Национални завод за патенте, Национални завод за мере, Национални центар и библиотека технолошких информација (ОМИКК), Национална комисија за атомску енергију, Мађарски завод за истраживање космоса, Фондација за примењена истраживања "Золтан Беј" и Завод за трансфер технологије (ТКИ).

Стручна служба Комитета има 195 запослених, од чега више од 100 има универзитетско образовање. У формулисању политике у области развоја проналазаштва, односно давању предлога влади по питањима која се тичу мреже истраживачких институција, инфраструктуре неопходне за модеран истраживачки рад и стварања економског окружења корисног за иновације, председнику Комитета помаже Савет од 36 чланова, који именује Влада. У одређивању услова за учешће на конкурсима за истраживачко-развојне пројекте, спровођењу конкурса, избору пројеката и процени примене оних који су прихваћени, председнику Комитета помаже Савет техничких експерата, од 12 чланова, које именује Влада из реда истакнутих представника одређених области науке и технологије.

У 1992. години од 684 пријаве на конкурс за истраживачко-развојне пројекте, финансирано је 273 са укупно 2,6 билиона форинти.

Комитет је развио и посебан систем јавних конкурса за унапређење социјалних услова истраживачко-развојне делатности (за куповину инструмената, за учествовање на конференцијама које се одржавају у иностранству, за подршку мађарским пријавама патената у иностранству и сл.).

Комитет је расписивао и посебне конкурсе за развој малих предузећа и за развој технологије у циљу промовисања извоза - у сарадњи са Министарством за међународне економске односе.

На основу програма развоја информатичке инфраструктуре у Мађарској је повезана мрежа од око 2.000 компјутерских терминала у истраживачко-развојној делатности. Тај национални програм има подршку од Светске банке, у виду зајма, и од PHARE програма.

ИЗВЕШТАЈ

о учешћу југословенске делегације на манифестацијама посвећеним Николи Тесли,
11. и 12. марта 1994. године, у Темишвару, Румунија

1. У Темишвару су 11. и 12. марта 1994. године одржане манифестације (симпозијум и изложба) у почаст Николи Тесли, поводом педесете годишњице од Теслине смрти.

На позив Демократског савеза Срба и Карашевака из Румуније, овим манифестацијама је присуствовала и југословенска делегација у саставу: шеф делегације - др Милан С. Димитријевић, савезни министар за науку, технологију и развој и чланови делегације - др Александар Маринчић, директор Музеја Николе Тесле и Благота Жарковић, директор Савезног завода за патенте.

2. Основу за учешће југословенске делегације на манифестацијама посвећеним Николи Тесли усвојила је Савезна влада на 150. седници од 4. марта 1994. године (тач. 11. дневног реда), у тексту који је Влади доставио Савезно министарство за науку, технологију и развој (13. бр. 06-18/94 од 28. фебруара 1994. године).

3. Манифестације у Темишвару посвећене Николи Тесли организоване су у сарадњи са југословенским Одбором за обележавање Године Николе Тесле (тач. 26. Програма усвојеног 7. априла 1993. године).

Манифестације су се састојале од три активности: (1) Свечана седница посвећена животу и делу Николе Тесле, на Техничком универзитету, (2) Симпозијум, у Српској гимназији "Доситеј Обрадовић" и (3) Изложба о животу и раду Николе Тесле, у Српској читаоници.

4. Свечана седница посвећена животу и делу Николе Тесле одржана је у Сали Сената Техничког универзитета, уз присуство наставног особља Техничког универзитета. Седницу је пригодним говором отворио ректор Техничког универзитета, проф. др Александар Никић. Он је при томе посебно нагласио традицију румунске средине да високо цени и уважава Теслин допринос развоју науке. Подсетио је на чињеницу да су 28. маја 1936. године, на Свечаној академији посвећеној 80-том рођендану Николе Тесле, у великој дворани Коларчевог народног универзитета, присуствовала и говорила три представника румунске државе и науке: проф. Vasilescu Karpen - ректор Политехничке школе из Букурешта, проф. Teodorescu - инжењер, ректор Политехничке школе из Темишвара и инжењер С. Candea, проф. Политехничке школе из Темишвара.

На Свечаној седници, после ректора Никића говорили су о Тесли, у контексту његових историјских заслуга за напредак науке и утицаја на савремени технички развој, др Милан С. Димитријевић - савезни министар за науку, технологију и развој и професори Техничког универзитета из Темишвара: Константин Шора, Јоан Нафорница и Тома Дордеа. Нарочит утисак на присутне оставила је беседа академика Дордеа, који је између осталог говорио и о томе како су темишварски универзитетски професори и инжењери, после Другог светског рата, решавали конкретне техничке проблеме њихове локалне индустрије, коришћењем генијалних Теслиних идеја. Своје излагање завршио је речима: "Благо народу који је имао такве људе".

Пре Свечане седнице, ректор и чланови Извршног одбора Сената Техничког универзитета упознали су министра Димитријевића и југословенску делегацију са основним чињеницама о Жупанији, граду Темишвару и Техничком универзитету.

Темишвар је данас главни економски, научни и културни центар на западу Румуније и сматра се да је по духу најближи западној цивилизацији. У документима се град помиње први пут 1212. године. Био је саставни део турског пашалука од 1552 - 1716. године, а од 1718. аустријска провинција. До динамичног развоја града долази у XIX веку: 1854. добио је први телеграф, 1881. први телефон, 1884. Темишвар је први у Европи увео улично осветљење, 1869. године добио је трамвај на коњску вучу, а 1899. електрични трамвај.

Прве румунске школе у Банату помињу се у XIV веку, а средње школе и гимназије у XVIII веку. Темишвар је данас универзитетски центар са четири универзитета, на којима преко 25.000 студената студира: техничке, природне, друштвене, медицинске и пољопривредне науке.

Румунски саговорници радо истичу да је "баш у Темишвару, децембра 1989. године, започела румунска револуција која је очувала дух слободе и демократије".

Технички универзитет у Темишвару (ТУТ) основан је краљевским указом 15. новембра 1920. године, под називом Политехничка школа у Темишвару. У то време имао је само 15 професора и 117 студената, који су студирали на једном факултету са два одсека (Одсек за електротехнику и Одсек за рударство и металургију). Током развоја универзитета је неколико пута мењао име: од 1948. године звао се Политехнички институт у Темишвару (са четири факултета), од 1970. носи име Политехнички институт "Traian Vuia", по великом румунском проналазачу, познатом по пионирским открићима из области авијације (сада има пет факултета) и, коначно, од 1991. године зове се Технички универзитет у Темишвару. Састоји се из: осам факултета, на којима студије трају пет година и Колеца, где студије трају три године.

Од 931 наставника Техничког универзитета, 361 има докторат наука. Од 1924. године, када је дипломирала прва генерација, на Техничком универзитету је дипломе стекло око 40.000 инжењера из Румуније и око 60 земаља, а одбрањен је 821 докторат и више магистратура.

Многи од научно-истраживачких пројеката Техничког универзитета подразумевају сарадњу са привредом и истраживачким институтима. Посебно после револуције из 1989. године, Технички универзитет развија сарадњу и научно стручне везе са страним универзитетима, институтима и организацијама. У току је тренутно осам пројеката чија реализација подразумева сарадњу са страним земљама.

Ректор Никић истиче да Технички универзитет има добру сарадњу са три универзитета из Југославије: Београдским, Новосадским и Крагујевачким.

5. Делегација је посетила и Универзитет у Темишвару, који је основан краљевским указом из децембра 1944. године, када је носио назив Западни универзитет у Темишвару. Сада овај универзитет има 6 факултета, са 830 наставника, разних звања, 6.300 студената и 160 доктораната. Универзитет води ректор, два проректора, секретар за научно-истраживачки рад и библиотекар. Руководећу структуру Универзитета сачињава: Сенат (41 члан), Извршни савет Сената (10 чланова) и Управни савет (20 чланова).

Универзитет има пет истраживачких центара (у домену физике чврстих стања, у домену хемије, у домену физике, домену лингвистике, филологије и историје и Економски истраживачки центар) и Библиотеку са 801.300 наслова; издаје више серија публикација из разних грана науке, Речник банатских дијалеката и Топонимски речник Баната. Што се тиче услова рада и опреме, Универзитет у Темишвару има: 24 амфитеатра, 67 сала за семинаре, 88 студентских и научних лабораторија, 2 наставне радионице, 5 студентских домова за 1.500 студената, један студентски дом са једнособним становима за 150 студената и ресторан са 500 места.

За пријем и студије обавезно се полаже пријемни испит. Странци морају да похађају припремни курс у трајању од годину дана да би могли да студирају на румунском језику. Страни студенти плаћају месечну школарину од 320 US\$ за студије економије, технике, друштвених наука и физичког образовања, 470 US\$ за студије уметности и музике и 760 US\$ за студије драмских уметности. Странци на докторским студијама плаћају између 845 и 1350 US\$.

Делегацију је, у одсуству ректора (др Еуген Тодоран) примио проректор проф др Стефан Балинт. Вођен је разговор о могућности сарадње између универзитета две земље, у настави и научно-истраживачком раду. Балинт је изнео тезу да је претпоставка за сарадњу - да се узајамно боље упознамо, да се информишемо једни о другима; да нам је садашња сарадња, иако смо суседи, на нивоу односа са Аустралијом, да тече зависно од случајних контаката, што је неприродно. Рекао је да није бирократа, али сматра да би се компонента систематичности у сарадњи могла обезбедити кроз један оквирни договор између две државе.

Ректор Никић је тренутну позицију универзитета и науке у Румунији објаснио овим речима: "Ми смо у процесу ослобађања од ауторитета центра. Можемо разговарати без икаквих ограничења о програмима који нас интересују и за склапање споразума о сарадњи имамо одређену меру економске независности". Изнео је мишљење да су промене око нас огромне и да се у истим условима боље сналазе пословни људи него научници. "Ми из наставе и науке имамо по навички инхибиторне процесе уздржавања. Према томе, нису услови рада криви, него ми. Економски ресурси јесу ограничени, али они нису највећи проблем".

Министар Димитријевић је детаљно образложио нови приступ Југославије у развијању односа са иностранством, према коме најинтензивнија сарадња, по природи ствари треба да буде са суседима. Западне републике, које су се отцепиле од Југославије, раније су блокирале такав политички приступ међународној сарадњи, форсирајући искључиво развијање односа са Западом. Рекао је да чињеницу да на научним скуповима у Југославији учествују научници из Румуније, и обратно, треба разумети тако да нас, поред пријатељства, везују и узајамни интереси за сарадњу у одређеним доменима истраживања. Информисао је саговорнике

о пробојима југословенске науке, о конкретним доменима у којима имамо светски признате резултате. Навео је између осталог да једини инсект који су САД увезле из Европе је YU-пчела, отпорна на вароу; група биолога из Београда створила је тзв. "београдског анемичног пацова", идеалног за медицинска истраживања анемије код људи; захваљујући резултатима своје биотехничке науке, Југославија је и у условима санкција имала добру пољопривредну производњу, засновану на својим сортама семена; међу првима смо у свету по производњи сунцокрета, отпорног на савремене болести и издајемо међународни часопис о сунцокрету, у коме и у условима блокаде сарађују многи научници из света, а часопис финансира FAO; у Америчком пројекту фундаменталног истраживања дешифровања људског генома, незаменљиво је учешће групе истраживача професора Глишина, из Београда, итд.

Као суседи, морамо испољавати више инвентивности у успостављању и неговању научних веза, рекао је министар Димитријевић. Сарадња се не може наметнути одозго, али се одозго могу подстицати контакти, а научници ће, у таквим повољним условима, наћи интерес за одређене домene и форме сарадње; ти ће се процеси природно развијати, контакти истраживача повезаће лабораторије и институције. Са тиме се сложио проректор Балинг, уз напомену да и професори из Београда могу, као и њихове колеге из Француске, одређено време радити у Темишвару, везано за реализацију одређених истраживања и наставе, кад постоји за то узајамни интерес. Дужност нам је да стање мењамо, рекао је Балинг. Поверење произилази из познавања. Узајамно смо криви што једни о другима не знамо више. По његовом мишљењу и Генерални конзулат СРЈ из Темишвара може допринети повезивању институција наших земаља.

6. Симпозијум посвећен животу и делу Николе Тесле одржан је у свечаној сали Српске гимназије "Доситеј Обрадовић". Пре почетка симпозијума оркестар ученика гимназије извео је пригодан музички програм, а госте је поздравио директор Гимназије господин Ђока Мирјанић.

Главни реферат на симпозијуму, са темом "Теслино научно наслеђе", поднео је савезни министар за науку, технологију и развој др Милан С. Димитријевић. Израћање министра саслушали су професори и учесници гимназије са великим интересовањем, у препуној сали. Затим је говорио др Душан Попов, професор физике са Техничког универзитета из Темишвара. Његов реферат носио је назив "Допринос дела Николе Тесле развоју физике". Директор Музеја Николе Тесле, др Александар Маринчић, говорио је професорима и ученицима Српске гимназије о животу и раду Николе Тесле.

Директор Гимназије упознао је југословенску делегацију са стањем и проблемима образовања српског живља у Румунији, где је пуних 15 година после разграничења Баната (од 1919. до 1934. године) ово питање било нерешено, за које време је само прота Милан Николић, из Кефтелеа, припремао извесан број ученика за приватно полагање испита у нижим гимназијама у тадашњој Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Тако је припремљено око 150 интелектуалаца за рад у српским школама и црквама.

Тек 1933. године усвојена је Конвенција о уређењу мањинских основних школа у Банату. На основу те конвенције у Темишвару је радила од 1934. до 1948. године, у Лицеју "Константин Ваконовић Лога" секција српске ниже гимназије, а реципрочно у Вршцу секција румунске ниже гимназије. За то време у Српској секцији ниже гимназије у Темишвару четрнаест генерација је завршило школовање, укупно 404 (од 611 уписаних) ђака. Од њих 256 је наставило образовање у средњошколским установама, које су у међувремену формиране, и то: 176 у Српској

вишој гимназији и Темишвару, 58 у Српској педагошкој школи у Темишвару и 12 у Српској средњотехничкој пољопривредној школи у Темишвару.

Позивајући се на реципроцитет, Срби из Темишвара су издејствовали код румунских власти да се у Темишвару уведе средњошколска гимназијска настава на српском језику, тако што је Српска виша гимназија радила од 1943-1948. године као секција у оквиру Лицеја "Константин Баконовић Лога", од 1948-1961. године као посебна гимназија, затим опет као секција од 1961 до 1969. године и, после познатих револуционарних догађаја, од 1990 године као Српска гимназија "Доситеј Обрадовић", са својом посебном управом и административним особљем.

По својој мисији Српска гимназија је била и остала један од главних просветних центара мале српске националне заједнице у Румунији. Приликом деобе простора бившег Лицеја (који сада носи назив "Банатски колеџ"), Српска гимназија је смештена некомфорно, са мало опреме, без лабораторија и кабинета. У последње 2-3 године Гимназији стижу из матице поклони у књигама и аудио визуелним средствима. Од ранијих веза са матицом истичу значај две узајамне посете представника ђака и професора Српске гимназије са Гимназијом "Душан Васиљев" из Кикинде, 1968. и 1970. године.

7. *Отварање Изложбе о Николи Тесли.* Изложба је отворена 12. марта у Српској читаоници у Темишвару, у просторији где се налази стална поставка изложбе посвећене Милошу Црњанском. На остварању су говорили: Борислав Крстић - председник Демократског савеза Срба и Карашевака из Румуније, савезни министар Милан С. Димитријевић, директор Музеја Николе Тесле Александар Маринчић, директор Савезног завода за патенте Благота Жарковић и управник Библиотеке града Београда, Симеон Бабић, који је Српској читаоници предао вредан поклон у књигама, уз напомену да су Срби у Темишвару имали своје "Читалиште" пре Срба у Београду.

Изложба се састоји од панорама са сликама из живота и рада Николе Тесле, са одређеним бројем књига о Николи Тесли, на српском и страним језицима.

После приказивања у просторијама Српске читаонице, изложба ће бити постављена и на Техничком универзитету у Темишвару.

8. *Пријем код префекта Темишварске жупаније.* Савезног министра Димитријевића примио је префект Темишварске жупаније, господин Јоан Пастиу. У току другог разговора, префект је ставио нагласак на потребу да се ојача сарадња између две суседне земље, посебно између Темишварске жупаније и Србије, која се просторно додирују. "После револуције, Запад је Румунији много обећавао, али ништа од тога није реализовано. Ми као суседи треба да се тако организујемо да ствари међусобно решавамо. Господ Бог свакоме помаже, никоме не ставља у уста".

Чим је постао префект, путовао је у Београд, да би у одређеним установама и предузећима разговарао о сарадњи. Том приликом - каже префект - дао сам и неке смеле изјаве у погледу ембарга, у смислу наше моралне обавезе да са пријатељским народом наставимо сарадњу онда када му је најтеже. Неке везе, трговинске и друге, морамо одржавати и у условима блокаде, а касније их развити још више.

Традиција сарадње двају суседа, према речима префекта, заснива се на трајним реципрочним интересима и културној блискости. За румунску страну нарочито су сада корисна

маркетиншка знања југословенске стране и њено искуство из индустријске сарадње са Западом. Очекују конкретну помоћ југословенске стране у модернизацији аеродрома у Темишвару и изградњи фабрика лекова и трактора, по угледу на наше фабрике у Вршцу и Београду. Модернизација двају граничних прелаза између две земље и отварање нових, наговештава јачање саобраћајних и других веза.

Министар Димитријевић је упознао префекта са разговорима о сарадњи које је, приликом ове посете, водио на два Темишварска универзитета, што је ректор Техничког универзитета, проф. Александар Никић прокоментарисао речима: "Тесла је био леп повод за сусрет који је показао колико смо једни према другима отворени за сарадњу; да је наука заједничка творевина човечанства и да је у праву министар Димитријевић кад каже да је ембарго примењен на науку сраман, варварски чин.

Разговору између префекта и министра присуствовали су са југословенске стране Благота Жарковић и представник Југословенског конзулата, а са румунске стране Борислав Крстић, председник Демократског савеза Срба и Карашевака, ректор Техничког универзитета, проф. Александар Никић и господин Матеј Домосош, шеф Кабинета префекта.

9. *Разговор у Демократском савезу Срба и Карашевака.* Делегацију је примио председник Демократског савеза, господин Борислав Крстић, у седишту ове организације (Булевар Виктор Бабеш, бр. 14). Министар Димитријевић се захвалио председнику Крстићу на помоћи Демократског савеза да се и у Темишвару обележи Година Николе Тесле, а председник је информисао министра о активностима Савеза и проблемима у погледу услова рада организација и институција српске националне заједнице у Румунији. Истакао је да матица води бригу о својој мањини у Румунији, али да је та помоћ некоординисана и непланска, тако да не прати увек стварне потребе. Као акутне проблеме навео је: недовољну информисаност (они који су обећали да ће слати новине и часописе, не чине то), недостатак средстава за набавку модерније опреме и софтвера за штампање "Наше речи", недељника Срба у Румунији, на ћирилицу, као и потребу за књигама на нашем језику (за Српску гимназију и Српску читаоницу).

Министар је замолио председника Крстића да у сарадњи са господином Ђоком Мирјанићем, директором Српске гимназије "Доситеј Обрадовић", обезбеди да се талентовани ученици ове школе одазову на позив (који им је уручен) за учешће у програмима Истраживачке станице Петница.

На предлог Демократског савеза, делегација је посетила Арад и обишла српске културно - историјске споменике у томе граду и Темишвару.

10. *Публицитет посете.* У средствима информисања, дневним новинама и на телевизији Темишвар, забележена је посета делегације и њен повод - одавање почасти Николи Тесли. Шеф делегације, министар Димитријевић, дао је интервју за дневни лист на румунском језику "Renasterea Banateana" ("Банатски препород").

11. Делегација је имала добру сарадњу са Генералним конзулатом СРЈ (конзул Слободан Кречковић), како у фази припреме, тако и у реализацији посете.

* * *